

Становище и предложения

по доклад 2

Изследване и стратегическа оценка на регионалната демография на работната сила в България по сектори /модел на регионална пирамида на възрастта/

от проект BG05M9OP001-1.051-0006-C01 „Съвместни действия на социалните партньори за адаптиране на работната среда към специфичните възрастови потребности на различните генерации с цел насърчаване на по-дълъг живот и способност за работа“, финансиран по ОП РЧР

от Катя Владимирова, професор, д-р по икономика

Доклад 2 е част от мащабно изследване на два от големите с дългогодишна дейност социалните партньори в страната - Българска стопанска камара /БСК/ и Конфедерацията на независимите синдикати в България /КНСБ/. Организации, които имат висока представителност в страната на социалните партньори /работодателски организации и работници и служители/ от цялата страна и всички сектори на икономиката.

Актуалност на изследването: Изследването е посветено на изключително актуалните проблеми за страната - населението и в частност работната сила на страната по сектори и региони. Целта е на тази основа да се даде стратегическа оценка на очертаващата се демографска ситуация по регионите на страната и основните сектори на националната и регионална икономика. Това е изключително важен въпрос както за икономиката, така и за развитието и възпроизводството на населението и селищата в страната. След три десетилетия, характеризиращи се с висока емиграция на населението от страната и още по-висока вътрешна миграция на населението в детородна и трудоспособна възраст се промени драстично ситуацията по населени места в България по отношение на техния демографски и трудов потенциал. Това прави настоящето изследване много полезно в широк план за разработваните демографски прогнози, прогнози и планове за заетост и икономическо развитие.

Направеното: Направеното по проекта и включено в доклад 2 е на експертен екип на БСК и включва 9 раздела, в т. ч. Резюме, Въведение, Изследователски план, Методология на анализа и структуриране на данните и много Приложения.

С висока степен на полезност е съдържанието на разделите: Демографска структура на работната сила в България. Разпределението на работната сила по месторабота на заетите, Пилотен модел на регионалната пирамида на възрастта, както и дадените приложения.

Значимост и полезност на резултатите: Преди всичко за възложителите – Министерство на труда и социалната политика както и Министерството на регионалното развитие, респ. за правителството и други национални институции / Министерство на образованието и науката Министерството на здравеопазването, в т.ч. и научноизследователски звена от БАН, висшето образование и други. Не по-малко полезни са резултатите от

изследването за областните и общински институции. Ползността е не само за взиманите решения – преди всичко стратегически, но и оперативни, за разработването и актуализирането на системата от стратегии и планове в страната на всички равнища.

Изследването е направено за периода 2014-2018 г на основата на предварително приети методология и методики, вкл. наред с традиционните и някои малко използвани засега методи и подходи с ползването на богата информационна база и оригинален подход и малко използвани методи. Това прави оригинално и полезно, нетрадиционно изследването.

Аналогични заключения могат да се направят и по отношение на използваната информация. Основно се използват данни от НОИ за осигурените лица. Както отбелязват авторите на доклада за първи път в България се обработват, оценяват и анализират данните, предоставяни от работодателите. Използва се Регистъра за трудовите договори за регионалното разпределение на заетите лица в страната според местоработата на заетите. Определен интерес представлява и сравнителния анализ на тяхната структура според направената регистрация от работодателите.

Заслужават внимание откритите положителни тенденции като увеличаване на броя на лицата, осигурени по трудово правоотношение, в т.ч. особено тези над 54 години, както и на преобладаващият брой и дял икономически активни лица между 15 и 64 години. Аналогична е и тенденцията за увеличаване броя и отн. дял на заетите жени общо и в т.ч. във високите възрастови групи. Увеличава се броя и дялът на жените както и приноса им за увеличаване на общата заетост, в т.ч. и във високите възрастови групи, които до скоро за жените бяха в предпенсионна или пенсионна възраст – след 55 и особено след 60 годишна възраст. Отбелязва се увеличаването на дела на жените в редица сектори като търговия, хотелиерство и ресторатнърство, в професионалните дейности и научните изследвания, в които намалява дялът за заетите мъже. Това увеличава общата заетост и доходи на населението. Не се отбелязва, но зад тези на пръв поглед положителни тенденции се наблюдава задълбочаване на сегрегирането на заетите по пол, което се свързва най-непосредствено със сегрегация в доходите от труд, т.е. в заплащането, която по-късно се трансформира и в сегрегация по размерите на получаваните пенсии и на практика задълбочаването на бедността повече при жените, отколкото при мъжете.

Аналогични тенденции са отчетени в сектора „Хуманно здравеопазване и социални работи“, в който наред с увеличаването на заетите в него лица над 55 години, т.е. застаряване, имаме и силно феминизиране, но и тук в дейностите, които са по-ниско заплатени са заети главно от жени. Направената оценка за сектора е положителна – на способността му да абсорбира лица над 55 г., но това крие и редица рискове и проблеми в перспектива и дори при развитието на пандемии /като настоящата/.

В представеното актуално и богато изследване се акцентира както на вече възникнали така и нововъзникващи проблеми в изследваните области. Заслужава внимание направеният извод за значителното разминаване между изискванията на съществуващите длъжности и броя и професионалната структура на ежегодно завършващите специалисти с висше образование. Бих добавила, че аналогична е и тенденцията при работниците със средно професионално и професионално образование, както на национално, така особено в редица региони и населени места.

Направени са редица други важни изводи, които не е възможно да бъдат представени в едно сравнително кратко становище по толкова богат и многоаспектен аналитичен материал.

Представеното изследване е много богато както с използвания фактически материал за заетостта и демографските характеристики, с проблемите по възпроизводството на населението и очертаващите се все по-дълбоки диспропорции в развитието на икономиката по региони, в развитието на сектори и дейности, които водят до диспропорции в заетостта по пол и възраст, но и по отношение на доходи от труд и социално осигуряване.

Заслужава много внимание от страна на управляващите институции и техните ръководители, предоставените аналитичните резултати и направените изводи за демографското и икономическото развитие по региони и населени места, които водят до редица проблеми, но и ще създават в бъдеще още по-големи от гл. т. на структурата на населението и главно задълбочаващите се тенденции на стареене и обезлюдяване, отсъствието на необходимата по образование и професионална подготовка работна сила, увеличаващите се диспропорции в това отношение по икономически региони и населени места, които увеличават вътрешната и поддържат сравнително висока външната миграция, ограничаването на практика вътрешната мобилност на населението за тези, които нямат личен транспорт и разчитат на публичния, за намаляването на селищата с училища и медицински заведения, за задълбочаващите се различия между регионите и населените места по отношение на доходи и достъп до образование, здравеопазване и социална сигурност.

Изследването е изключително богато, както от гл. т. на своя обхват, подходи, избрана и приложена методология, използвана информация и реализирания в голяма степен многоаспектен подход към изследваните процеси.

Както към всяко изследване, така и към това могат да се отправят редица препоръки и предложения. Широтата и дълбочината на сложно преплетените икономически, социални и демографски проблеми дава голям простор за това. Безспорен е обаче оригиналният подход на изследване, използването за целта на малко използвани или въобще неизползвани източници на информация. На тази основа са направени редица нови и важни констатации, изводи и предложения за решения.

Като всяко мащабно и многоаспектно изследване и към това могат да бъдат направени редица препоръки и предложения, да се направят още по-многопластови констатации и изводи и особено за бъдещето на националната, регионалната и селищната икономика и демографско развитие. Това става още по-възможно на основата на вече направеното изследване.

В заключение си позволявам да препоръчам на авторския колектив и изследователски екип да задълбочат по-нататъшните си изследвания с навлизане във все по-дълбоките води на сложно преплетените структури и процеси, които ще имат дългосрочно влияние и/или ще предопределят бъдещето на страната, нейната икономика и хора.

София, май 2020 г

проф. д-р Катя Владимирова